

Naar een slagvaardige democratie in de 21e eeuw

een discussiestuk van Maurice de Hond, april 2003

	<u>pagina</u>
1. Ons huidig systeem van parlementaire democratie	1
2. De moderne kiezers	3
3. Slagvaardige democratie	6
4. Basissysteem	8
5. Het landsbestuur	9
6. De wijze waarop het werkt	12
7. Regio's en gemeenten	14
8. Partijvorming en –democratie	15
9. Naar een nieuw systeem voor de democratie van de 21 ^e eeuw	16

1. Ons huidig systeem van parlementaire democratie

Een systeem dat ontworpen is in het midden van de 19^e eeuw baseert zich vanzelfsprekend op de maatschappelijke verhoudingen van dat moment en op de manier waarop die samenleving georganiseerd was, zeker ook in technologisch opzicht. Thorbecke's grondwet van 1848 was eigenlijk een compromis tussen de situatie die men tot dat moment kende, waarin de koning een belangrijke rol speelde, en een nieuwe situatie waarin de wil van het volk meespeelde. In het begin van 1848 was het in Europa zeer onrustig en waren er op diverse plekken hevige conflicten geweest tussen opstandig volk en het bestuur dat op dat moment aan de macht was (o.a. Parijs!). Toen het ook in Nederland onrustig werd, verzocht Koning Willem II Thorbecke, die in 1844 met 8 anderen een voorstel had gedaan tot een nieuwe Grondwet met een democratische insteek, de Grondwet snel te vernieuwen. Binnen een maand kwam een commissie onder Thorbecke's leiding met een voorstel tot een nieuwe Grondwet, de feitelijke basis van het huidige systeem van onze parlementaire democratie. Er kwam in Nederland een duidelijke scheiding van machten tot stand, waarbij de macht van de koning aanzienlijk werd ingeperkt. Stemrecht binnen dat systeem was echter alleen voorbehouden aan mannen die aan bepaalde minimumeisen voldeden (het censuskiesrecht). In feite mochten alleen zij die een echte bijdrage aan het land leverden, althans volgens de machthebbers, stemmen. Een bepaald opleidingsniveau, bezit, inkomen, bezorgde je dat recht. Zo'n 15% van de volwassen manlijke bevolking voldeed rond 1855 aan de voorwaarden van dit censuskiesrecht. Er was een districtenstelsel en de leden van de Tweede Kamer zaten zes jaar. Iedere 3 jaar werd de helft gekozen, vanuit 38 kiesdistricten. (Door uitbreiding van de criteria –de laatste keer gebeurde dat in 1896- verhoogde het aandeel der volwassen manlijke kiezers tot meer dan 50%. In 1914 werd het districtenstelsel afgeschaft).

Op deze manier bleef in 1848 het 'democratische proces' toch beperkt tot de feitelijke machthebbers binnen de samenleving. De instelling van een Eerste Kamer, die als het ware alles diende goed te keuren wat de Tweede Kamer besloot, was daarbij nog een extra check dat degenen die rechtstreeks door de kiezers waren gekozen zich niet te ver buiten de gewenste paden begaven. Niet voor niets werd ze spottend ook wel "le ménagerie du roi" genoemd. In het oorspronkelijke voorstel van de commissie Thorbecke zou trouwens ook de Eerste Kamer rechtstreeks gekozen worden. Maar de bestaande conservatieve Kamers bedongen dat het via de Provinciale Staten zou verlopen. En alleen de "rijksten" uit de afzonderlijke provincies mochten in die Eerste Kamer gekozen worden.

In wat andere varianten herkennen we de 'controlerende functie van de Eerste Kamer' ook in andere landen. Zo zien we in het Verenigd Koninkrijk dat er naast de House of Commons (de door het volk gekozen volksvertegenwoordigers) ook een House of Lords is (bestaande uit adel). Weliswaar is de rol van die laatste groep inmiddels sterk teruggedrongen, het geeft wel aan hoe de opvattingen waren van de elite ten aanzien van het invoeren van de democratische principes. In de Verenigde Staten zien we dat de Senaat ten opzichte van de House een weer andere rol speelt. Terwijl de House gekozen wordt op een manier waarop iedere vertegenwoordiger een gebied vertegenwoordigt met ongeveer evenveel inwoners (en iedere 2 jaar wordt dat hele House weer gekozen), bestaat de Senaat uit 2 senatoren per staat, ongeacht de grootte. Iedere 2 jaar wordt een derde deel gekozen. Op deze (en ook andere manieren) heeft men de invloed van de afzonderlijke staten op het landsbestuur willen vertalen.

Thorbecke leefde in de tijd dat een reis naar Den Haag een grote onderneming was en waarin de moderne communicatiemiddelen amper bestonden. Kranten waren er al wel, maar werden slechts door een zeer beperkt deel van de bevolking gelezen. Het openbare bestuur was klein en ook het besturen van gemeenten, provincies of het land was voor velen geen full-time baan.

Het is natuurlijk zeer opmerkelijk dat in feite in 155 jaar niet veel aan dit systeem is veranderd. De instelling van het Algemeen Kiesrecht in 1918 (ook weer een reactie van de elite op grote onrust onder de bevolking, nadat de Oktober Revolutie van 1917 in Rusland dreigde over te slaan naar andere landen) is zeker een forse stap geweest, maar de kern van het systeem uit 1848 is toen niet essentieel veranderd. Vier jaar later werd dit Algemeen Kiesrecht trouwens pas naar vrouwen uitgebreid.

Sinds 1922 heeft amper wezenlijke vernieuwing plaatsgevonden. De Tweede Kamer is van 100 leden naar 150 uitgebreid, de leeftijd om te mogen stemmen is in 1946 verlaagd van 25 naar 23 en in 1972 van 23 naar 18 jaar en in 1970 is de opkomstplicht afgeschaft, die in 1918 was ingevoerd. Die afschaffing hing duidelijk samen met het feit dat in de tweede helft van jaren zestig ruim gestemd werd op nieuwe partijen met daaronder ook groeperingen die door de gevestigde macht niet serieus genomen werd, zoals de Boerenpartij en Provo/Kabouters.

D66, dat vanaf het begin politieke vernieuwing preekte, heeft op dat terrein amper wat kunnen bereiken. En voorstellen van commissies over vernieuwingen van ons staatsrecht verdwenen na boeiende discussies in diepe bureauladen om er nooit meer uit te voorschijn te worden gehaald. Af en toe gebeurde er iets wat op een grotere invloed van de burgers op het bestuur leek, zoals een vorm van referendum of een wat andere manier om de burgemeesters te benoemen. Maar de uiteindelijke aanpak was dan door de invloed van de bestaande machten in de politiek door gaans een flauw aftreksel van het oorspronkelijke plan (referendum) of een dusdanig gedrocht dat het in de praktijk niet werkt (zoals de recente wijziging inzake de wijze van benoeming van de burgemeester, waar de gemeenteraad met twee kandidaten moet komen en de regering dan zijn keuze kan maken). Hierbij wrekt zich duidelijk dat de bestaande politieke machten zelf die besluiten moeten nemen, waarbij een deel van de eigen macht wordt ingeperkt. En dat wordt blijkbaar alleen maar afgedwongen door een dreigende opstand van het volk (1848, 1918). Ten slotte kunnen ingrijpende veranderingen, die gepaard gaan met een verandering van de Grondwet, alleen maar aangenomen worden als zowel de Tweede als de Eerste Kamer deze veranderingen twee keer (in verschillende samenstelling, dus met een verkiezing ertussen) voor twee derde deel wensen.

Een politieke elite gaat pas zover, wanneer door een dreigende opstand van het volk de machtsposities verloren lijken te gaan. Maar voordat we wachten tot er een dergelijke opstand komt zou men gezamenlijk ook kunnen proberen te komen tot een systeem dat veel beter aan de eisen des tijds voldoet: een slagvaardig bestuur dat op een moderne manier recht doet aan de basisprincipes van de democratie.

En om dit te kunnen doen is het nodig ons hele systeem van de parlementaire democratie opnieuw in te richten. Ter onderscheid noem ik dit systeem: slagvaardige democratie.

2. De moderne kiezers

Sinds de kiezers, die na 1940 zijn geboren aan de verkiezingen meedoen (en die groep werd in 1972 direct groter toen de leeftijds grens werd verlaagd van 23 naar 18 jaar) zien we grotere verschuivingen bij de uitslagen. Sinds 1970 kunnen we vaststellen dat vrijwel elke daaropvolgende verkiezing een daling heeft laten zien van de opkomst. Jonge kiezers komen dan steeds minder goed op dan ouder kiezers. In 2002 zien we voor het eerst een afwijking van die steeds dalende trend. Bij de Tweede Kamerverkiezingen van mei 2002 en januari 2003 is de opkomst 7 procentpunten hoger dan in 1998. Maar bij de laatste Gemeenteraadsverkiezingen zaten we landelijk al onder de 60%, en bij de Provinciale Statenverkiezingen ruim onder de 50% (met in de grote steden cijfers van rond de 35%), terwijl deze verkiezingen voor 1970 een opkomst hadden van meer dan 90%. En bij de Europese Parlementsverkiezingen is de opkomst nog veel lager (met ook een duidelijk dalende trend). En elke keer weer werden er vanuit de politiek krokodillentranen geplengd over deze steeds lagere opkomst en het aankondigen van maatregelen om de aansluiting met de kiezer beter tot stand te brengen. Tot vier jaar later hetzelfde ritueel zich voordeed was het in daden niet of amper te merken. Het cynisme van de politiek werd het best uitgedrukt door Bolkestein die na weer een verkiezing met lagere opkomst aangaf dat dit betekende dat de kiezer dus tevreden was. Zijn redenering volgend zijn we dus heel erg tevreden met het Europese Parlement en de Provinciale Staten, c.q. Eerste Kamer, want daarvoor komt al meer dan de helft van de kiezers niet meer op.

De interpretatiefout van Bolkestein – en in feite van vrijwel de gehele politieke elite – was dat de steeds lagere opkomst geen teken van grotere tevredenheid was, maar een teken dat de kiezers in steeds grotere mate niet meer zagen hoe hun stem invloed had op het bestuur van datgene waarvoor ze moesten stemmen. Het spel dat de politiek opvoerde “stem op ons, dan zorgen we dat dit en dat gaat gebeuren”, betrof of een bestuursorgaan waar de gemiddelde kiezer nauwelijks van merkt dat het bestaat of waarvan de kiezer het gevoel heeft dat zijn stem er toch niets toe doet. De verschillen in opkomstcijfers laten dit goed zien. Bij kleinere gemeenten is de opkomst bijvoorbeeld duidelijk groter dan bij grotere gemeenten. In wijken met bevolking met lage opleiding is de opkomst lager dan in wijken met bevolking met hoge opleiding. En eigenlijk wordt dit beeld nog heel erg verstoord door de oudere kiezers. Zij zijn opgegroeid in de tijd dat er nog een opkomstplicht was. En bij hen is de discipline om op te komen bij alle verkiezingen het grootst. Bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen was de opkomst bij degenen boven de 50 jaar ruim 85%, terwijl dat bij degenen onder de 35 jaar rond de 70% was. Bij de Provinciale Statenverkiezingen van 2003 was de opkomst bij personen boven de 50 jaar circa 65%, terwijl dat van degenen onder de 35 jaar rond de 30% was.

De opkomstpatronen bij de verkiezingen in 2002 lieten helemaal zien wat de essentie van het proces was. Terwijl in de grote steden de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen wederom iets lager werd (naar percentages die in de buurt van de 40% kwamen), steeg het percentage in Rotterdam met 6 procentpunten. Daar deed Fortuyn namelijk aan de verkiezingen mee. En bij de Tweede Kamerverkiezingen in mei was de opkomst in heel

Nederland 6 procentpunten hoger dan 4 jaar daarvoor. Blijkbaar kreeg een deel van de vroegere thuisblijvers het gevoel dat hun stem er nu wel weer toe deed. En zij stemden op 6 maart 2002 in Rotterdam massaal op Leefbaar Rotterdam en zouden op 15 mei 2002 massaal op de LPF gestemd hebben als Fortuyn niet kort daarvoor was vermoord. 22 januari 2003 laat een voortzetting zien van dit patroon. De nek-aan-nek race tussen CDA-PvdA (wie de premier zou mogen leveren) zorgde voor een extra stimulans van de opkomst. In Limburg steeg de opkomst met 3%. In de grote steden, waar de LPF het sterkst was, ging de opkomst iets achteruit. (Bij de LPF bleef een kwart van de kiezers uit mei 2002 in 2003 weer thuis).

Maar eerder dan in 2002 was eigenlijk al te merken wat het betekende dat de kiezer steeds lossier van de partijen kwam te staan. Het in steeds grotere mate thuisblijven betekent in feite ook dat als er een persoon of een partij komt met iets heel aansprekends dat dan ook in korte tijd veel kiezers zich achter die partij kunnen scharen. In Utrecht en Hilversum in het midden van de jaren negentig was dat goed te zien. Slechts enkele maanden na hun oprichting werden de leefbare partijen aldaar direct de grootste. In 1998 is dat vervolgens in andere plaatsen herhaald en dat mondde in Rotterdam uit in het behalen van meer dan 35% van de stemmen van een partij die zes maanden daarvoor nog niet bestond.

Maar juist als we zien dat toch weer meer mensen bereid zijn om hun stem uit te brengen dan is het risico groot dat als men teleurgesteld is in het effect van die stem de intentie om vervolgens weer te stemmen afneemt, dus een lagere opkomst. Maar ook neemt de gevoeligheid voor een stemgedrag buiten de normale patronen toe. Beide ontwikkelingen zijn op zichzelf niet goed voor de bestuurbaarheid van land, provincie of stad. Verkiezingen die elke keer weer een soort verrassingspakket opleveren en kiezers die kort na die verkiezingen vervolgens in voorkeur wisselen tasten de bestuurskracht aan.

Ons systeem is in feite in crisis. En het belangrijkste onderdeel daaruit is het feit dat er een zeer indirecte relatie ligt tussen de kiezer en het bestuur. In de tijd van de verzuiling met de onaantastbare voormannen van de diverse zuilen werd dat veel minder ervaren dan in de huidige tijd. En dat is een grote paradox met het feit dat, vooral dankzij de televisie, de kiezer veel meer ziet van de wijze waarop het land wordt bestuurd en de politici zelf dan vroeger.

Het afgelopen jaar is een perfect voorbeeld van de wijze waarop het bestaande politieke systeem tekort schiet. Bekijk maar eens hoe lang het duurt tussen het moment dat een kabinet valt (16 oktober 2002) en het moment dat er een nieuw landsbestuur zit. En bezie hoe moeizaam er een vertaalslag gemaakt kan worden van de uitspraak van de kiezers en het kabinet dat gevormd wordt. Partijen die bij de campagne diametraal tegenover elkaar stonden proberen nu een kabinet te vormen, terwijl één van de twee van te voren had uitgesproken ver de voorkeur te geven voor een andere regeringspartner.

Als daar niet snel veranderingen in gaan komen wordt de relatie tussen ons politieke systeem en de kiezer steeds zwakker en dit kan tot grote problemen leiden. Maar dat vraagt ook grote moed en zelfopoffering bij de politieke partijen en de machthebbers. (Zo is er al een tijd de discussie om de Gemeenteraadsverkiezingen en de Provinciale Statenverkiezingen op één dag te houden. Dat zal voor beide verkiezingen opkomstbevorderend zijn. Maar dit betekent wel dat partijen die voordeel hebben bij een lage opkomst een beslissing moeten nemen, zoals het CDA, die negatief zal werken op het eigen verkiezingsresultaat.)

discussiestuk

3. Slagvaardige democratie

Sinds het begin van de vorige eeuw is de kiezer beduidend hoger opgeleid, en weet hij veel meer over wat er in de wereld en het land gebeurt. Massamedia hebben op dat punt de wereld in grijpend doen veranderen. Ook kan men datgene wat er in de politieke gebeurt veel beter volgen. Sleutelfiguren in de politiek zien we vrijwel dagelijks op de televisie en niet alleen voor wat betreft hun politieke- of bestuursactiviteiten.

Toch hebben we in feite niets veranderd aan ons systeem van politieke vertegenwoordiging. Je stemt eens in de vier jaar (en voor de Tweede Kamer vaker als die Kamer is ontbonden na een val van een kabinet) en verder speel je als kiezer geen rol. De politici noemen dat “het mandaat dat ze voor vier jaar van de kiezers hebben gekregen”.

De enige “serieuze” actie, die ondernomen is om de opkomst te verhogen is de uitbreiding van de openingstijden van de stembureaus van 8 tot 19 uur naar 7.30 tot 21 uur. Het is grappig om vast te stellen dat men ook wel af en toe voorstellen doet om techniek te gebruiken om opkomst te verhogen. Zo wilde men tests gaan doen om internet te benutten bij het uitbrengen van een stem bij verkiezingen. Maar daar is om redenen van praktische aard nog geen uitvoering aan gegeven. Alleen als alle stembureaus online zijn, is het namelijk mogelijk om vast te stellen of iemand die per internet stemt niet ook niet zijn stem heeft uitgebracht op een traditionele manier. En het zou eigenlijk ook heel raar zijn om internet op deze manier te benutten. Het lijkt op het klassieke verhaal van Alexander Graham Bell, die dacht dat zijn uitvinding van de telefoon vooral gebruikt zou worden om aan te kondigen dat er een telegram aankwam. Je moet nieuwe technologie niet gebruiken om oude dingen mee te doen. De doorbraak komt pas als je het op een nieuwe manier gebruikt. En internet kan voor het broodnodige vernieuwingsproces van ons politieke systeem uitstekend gebruikt worden. Net zo min is het verstandig om alleen maar kleine onderdelen te veranderen. Alleen het laten kiezen van de burgemeester en verder niets veranderen is duidelijk een verkeerde weg.

In dit onderdeel zal ik beschrijven hoe een modern slagvaardig democratisch systeem in Nederland in de 21^e eeuw zou kunnen worden opgezet. Het heeft als doel om allereerst als basis te dienen voor een discussie via internet. Het eindresultaat zou kunnen zijn een compleet voorstel tot een moderne vorm van parlementaire democratie.

Cruciaal is daarbij wat men anno 2003 onder democratie eigenlijk verstaat en wil laten vallen. Met z'n allen op het dorpsplein bij elkaar komen en dan alle beslissingen nemen (zoals het in Griekenland geweest moet zijn) is om veel redenen niet meer mogelijk of wenselijk. Het aantal mensen is te groot geworden en veel van de bestuurlijke vraagstellingen te complex. Maar je moet wel een aanpak kiezen waar er een slagvaardig bestuur is dat zich sterk laat leiden door wat de kiezers willen. En bezie wat we nu hebben in Nederland. In de afgelopen dertig jaar hebben we ruim 15% van de tijd met een demissionaire regering gezeten. En het zou me niet verbazen als dat in komende jaren alleen maar meer zal worden. En vaak is de klacht dat het bij het landsbestuur langer dan een regeringsperiode duurt voordat een idee gestalte krijgt in een aangenomen wet. De

vertaalslag tussen het stemmen op partijen en de vorming van het landsbestuur is in feite zeer indirect. Na afloop van de verkiezingen maken de *partijen* onderling uit met welke combinatie van meer dan 75 zetels de regering wordt gevormd. We hebben dus een systeem waar een regering die op 16 oktober 2002 is gevallen meer dan een half jaar later (en dan ben ik nog optimistisch) wordt opgevolgd door een nieuwe regering!

Een nieuw systeem zal een oplossing moeten geven voor twee centrale vragen:

1. Hoe kan de bestuurskracht van de verschillende bestuurslagen in Nederland slagvaardiger worden?
2. Hoe kan er een directere relatie gelegd worden tussen wat de bevolking wil en de bestuurders doen?

Dit nieuwe systeem zal voor de volgende zaken moeten zorgen:

- Er moet een slagvaardig bestuur komen dat snel na verkiezingen aan de slag kan.
- De kiezer moet om een duidelijke uitspraak gevraagd kunnen worden. En als die uitspraak er is moet hij eenduidig geïnterpreteerd kunnen worden
- De kiezer moet binnen bepaalde grenzen zijn invloed kunnen laten gelden ook buiten het "eens-in-de-vier-jaar ritme" dat we nu kennen. Dus er zal geen sprake meer zijn van een onbeperkt mandaat voor vier jaar
- Degenen die binnen de politiek actief zijn moeten beseffen dat, als ze te ver uit de pas lopen met wat de kiezer wil, zij snel gecorrigeerd kunnen worden. Dit houdt o.a. ook in dat zij moeten blijven communiceren met de kiezers om het beleid dat men voert te "verkoppen".

In de rest van dit hoofdstuk wordt een systeem beschreven dat antwoord geeft op de twee centrale vragen.

4. Basissysteem om te stemmen

Als we naar een systeem gaan waarbij de kiezers in principe regelmatig kunnen worden geraadpleegd is het allereerst noodzakelijk een systeem voor die raadpleging op te zetten dat snel, goedkoop en betrouwbaar is. Hedendaagse technologie biedt daar zeker de mogelijkheid toe. Alvorens tot een verdere uitwerking te komen van het nieuwe democratische systeem is het nodig een nieuwe methode van het raadplegen van de kiezer te ontwerpen. De volgende aanpak maakt het mogelijk de kiezers snel, goedkoop en eenvoudig te raadplegen.

Iedere kiesgerechtigde Nederlander krijgt een kiesnummer en een eerste “pincode”. Om te mogen stemmen zijn ze verplicht één keer in hun leven hun kiesnummer activeren. Verwacht mag worden dat tussen de 80 en 85% van de Nederlanders deze activering vroeger of later tot stand zal brengen. Minder dan 10% der Nederlanders kan namelijk beschouwd worden tot de principiële niet-stemmers te behoren. Als iemand -omdat hij bijvoorbeeld 18 jaar is geworden of misschien wel 16 jaar- stemgerechtigd is geworden krijgt hij een melding daarvan thuis en dient hij zich dus een keer via een fysieke verschijning in gemeentehuis/stadsdeelraad of een andere plek als kiezer te activeren. Daarbij kan men ook een eigen nieuwe pincode invoeren (een beetje het systeem zoals in Nederland de bankpassen met pincode worden verspreid). Bij de start van het nieuwe systeem geldt dat dus voor alle kiesgerechtigde Nederlanders. Bij verkiezingen/stemmingen, die plaatsvinden, kan men op het moment dat men moet stemmen die stem uitbrengen via internet, telefoon (voice-response via een gratis 800 lijn) of op een aantal ‘stembureaus’, maar dan veel minder dan nu. In alle gevallen moet men gebruik maken van het eigen kiesnummer en de eigen pincode. (Andere personen hoeven niet meer gemachtigd te worden, omdat met dit systeem ook gestemd kan worden als men in het buitenland verblijft).

Als dit systeem operationeel is dan kan de raadpleging van de kiezers op landelijk of gemeentelijk niveau (of ieder ander relevant niveau) dus snel en goedkoop geschieden. Daarbij is er voor geen enkele kiezer een echte belemmering omdat men uit de drie methoden kan kiezen, internet, telefoon en stembureau. (Dat zou er wel zijn als het kiezen alleen via internet zou geschieden, of –ironisch genoeg- zoals het nu gebeurt: het alleen kan geschieden door naar een stembureau te komen).

Voor de rest van de beschrijving van het nieuwe democratische systeem is het van belang te weten dat we verder alleen degenen als kiezer beschouwen die zich via dit systeem als kiezer hebben geactiveerd. Opkomst en zo worden verder alleen gemeten gerelateerd aan degenen die zich als kiezer hebben geactiveerd. Zij die dat niet hebben gedaan namelijk geven aan op geen enkele manier deel te willen uitmaken van het democratische proces.

5. Het landsbestuur

Om bij het landsbestuur te zorgen voor een slagvaardig bestuur dat rechtstreeks door de kiezer gekozen wordt en snel na de verkiezingen aan de slag kan binnen een systeem van parlementaire democratie is de volgende aanpak geschikt:

- We kiezen de premier. Deze premier gaat zijn eigen kabinet vormen (zoals de president van de VS op dit moment doet). Bij verkiezingen kunnen er dus twee of meer premierkandidaten zijn. Het is hun eigen keuze of zij dat al dan niet doen met een eigen “schaduwkabinet” of niet. 30 dagen na de verkiezingen zal de nieuwe premier met zijn zelf gevormde kabinet aantreden. Bij de verkiezing van de premier wordt het systeem gevolgd dat er sprake moet zijn van meer dan 50% van de uitgebrachte stemmen (zoals in Frankrijk het geval is). Als bij de eerste ronde geen van de kandidaten de meerderheid haalt dan moet er –een week later- een tweede ronde zijn tussen de twee kandidaten met de meeste stemmen in de eerste ronde. Deze verkiezing is in principe eens in de vier jaar.
- We kiezen tegelijkertijd apart de Kamer (er komt er maar één), bestaande uit circa 150 personen. Dit gebeurt aan de hand van een soort gemodificeerd districtenstelsel. Per district (dat in principe even groot is qua aantal inwoners!) moet men meer dan 50% van de stemmen krijgen om gekozen te worden. In die districten waar niet direct iemand die 50% haalt vindt een tweede stemming plaats onder de twee kandidaten die het hoogst zijn geëindigd (zo gebeurt het nu in Frankrijk). Deze aanpak zal leiden tot grote partijen die groter worden en kleine partijen die kleiner worden of op deze manier niet in de Kamer terecht zouden komen (zoals in Engeland). Enerzijds zal dit leiden tot hergroeperingen van partijen (grotere blokken), anderzijds heeft het voorgestelde systeem wel een extra element. Iedere partij die bij de eerste ronde van de verkiezingen over heel Nederland gezien 1% of meer haalt, maar uiteindelijk geen enkele kandidaat in de Kamer heeft, krijgt toch 1 zetel toegewezen. Op deze manier wordt het geluid van deze partij toch in de Kamer gehoord, terwijl bij de verdeling van de spreektijd in de Kamer zelf rekening wordt gehouden met het percentage stemmen dat gehaald is in de eerste ronde (*Dit lijkt een minder rechtvaardig systeem dan het systeem van complete evenredige vertegenwoordiging wat we nu in Nederland kennen, maar bedenk dan bij voorbeeld wel dat we blijkbaar wel vinden dat we als Nederland relatief gezien meer leden in het Europees Parlement hebben dan landen als Duitsland, Engeland en Frankrijk. Zo heeft Duitsland met circa 5 keer zoveel inwoners, slechts 2.5 keer zoveel leden in het Europees Parlement*).
Deze kamer treedt 7 dagen na de verkiezingen aan.
- De wijze van werken tussen de (gekozen) Regering en de Kamer gaat als volgt. De Regering doet voorstellen op dezelfde wijze als ze nu doen (begrotingen en wetsvoorstellen). De Kamer kan deze voorstellen afwijzen met meer dan de helft van de stemmen. De Kamer kan ook zelf met

amendementen en initiatieven komen, die aangenomen zijn als ze de meer dan de helft van de stemmen achter zich verzamelen. Dit is dus dezelfde methode als nu.

- Het ontbreken van de Eerste Kamer wordt opgevangen door de inzet van de kiezers zelf. Als een voorstel van de Regering door de Kamer is aangenomen dan duurt het een maand voordat dit voorstel ook echt van kracht wordt. Als in die maand niet meer dan 10% van de kiezers meldt dat men een stemming wil onder de kiezers hierover dan is het voorstel impliciet van kracht geworden. Als binnen die maand wel meer dan 10% van de kiezers meldt dat ze die stemming wensen dan moet binnen één maand daarna die stemming ook inderdaad plaats hebben gevonden. Slechts als meer dan 50% van de alle kiezers meldt dat ze tegen zijn wordt de wet, het voorstel afgewezen en anders gewoon van kracht. *(Dit is dus ongeacht de "opkomst". Stel dat van de 13 miljoen kiezers 10 miljoen kiezers zich hebben geactiveerd. Dan is de wet/het voorstel verworpen als meer dan 5 miljoen een tegenstem uitbrengt, ook als de opkomst maar 7 miljoen is. In feite hoeven in dit geval dus alleen degenen "op te komen" die tegen zijn).*
- Als een voorstel van de Regering door de Kamer is afgewezen dan bestaat de mogelijkheid voor de Regering om de kiezer een uitspraak te laten doen. Als dan meer dan de helft van de kiezers zich voor die wet/het voorstel uitspreekt dan is het alsnog aangenomen. *In dit geval moet dus meer dan de helft zich positief uitspreken.*
Dit betreft ook een aangenomen voorstel van de Kamer zelf dat de Regering niet wil overnemen. Ook hierbij kan de Regering een beroep doen op de kiezers. Als meer dan de helft van de kiezers bij de verkiezingen het voorstel afwijst dan hoeft de Regering het voorstel niet aan te nemen. *(Ook hierbij maakt de opkomst niet uit, maar moeten meer dan de helft van de geregistreerde kiezers het voorstel afwijzen)*
- Als meer dan twee derde deel van de Kamer dat wil dan kan ze de Minister-President en zijn Regering naar huis sturen. Er komen dan binnen 6 weken nieuwe verkiezingen, maar dan wel van de Premier en de Kamer samen. Ook de kiezers kunnen tot een dergelijke actie overgaan. Allereerst moet meer dan 20% van de kiezers melden dat ze een stemming willen over de voortzetting van de Regering en Kamer in de huidige samenstelling. En slechts als meer dan twee derde van de (geactiveerde) kiezers er voor is moeten er nieuwe verkiezingen voor Regering en Kamer plaatsvinden.
- Referenda kunnen gehouden worden op voorstel van de Regering, twee derde deel van de Kamer of 20% van de kiezers. De vraagstelling ligt derhalve vast (geformuleerd door de initiatiefnemer) en de uitslag is bindend. Als meer dan 50% van de –geactiveerde- kiezers zich ervoor uitspreekt dan is het aangenomen.

Belangrijk is bij deze voorstellen voor de inrichting van het Landsbestuur te bedenken dat de technische uitvoering vrij overzichtelijk is. Geactiveerde kiezers kunnen naar eigen keuze hun stem uitbrengen (of zich aansluiten bij een bepaald initiatief waarbij 10% of 20% van de kiezers zich minimaal moeten melden) door dat via internet te doen, via een voice response systeem of via een speciaal loket bij de gemeente/stadsdeelraad. Dit kan dus snel en goedkoop worden opgezet en er is geen sprake van echte drempels. Een en ander kan georganiseerd worden vanuit een neutraal orgaan (De Nieuwe Nederlandse Kiesraad), dat toeziet op de juiste toepassing van de nieuwe Kieswet, alsmede de technologische invulling ervan en vanzelfsprekend de privacy en beveiligingsaspecten van het systeem. Belangrijk is hierbij natuurlijk ook hoe kiezers op de hoogte worden gesteld van de mogelijke stemmen en dergelijke. Daarbij moet er ook ruimte gemaakt worden voor het uiteen kunnen zetten van de standpunten van betrokken partijen of initiatiefnemers.

Internet zal daar een dominante rol bij spelen. Men kan zich daarbij ook voorstellen dat er een soort vast tv-kanaal komt à la C-Span in de Verenigde Staten waar enerzijds de kiezer alle belangrijke politieke ontwikkelingen kunnen volgen (kamerdebatten, persconferenties) en anderzijds ruimte is om over “openstaande” onderwerpen informatie te krijgen (welke wetten/voorstellen liggen nog open na goedkeuring in de Kamer) en over welke andere onderwerpen de kiezer wordt gevraagd zijn mening te geven. Ook deze zender valt onder de auspiciën van deze Kiesraad die bepaalde spelregels heeft over hoe betrokken partijen met de kiezers kunnen communiceren.

6. De wijze waarop het werkt

Bij het beoordelen van het bovenstaande systeem en bij het inschatten hoe dat gaat werken, moet men niet de fout maken de huidige situatie te nemen en dan te denken dat alles min of meer hetzelfde blijft, maar dat nu de kiezer alleen een actievere rol gaat spelen. Regering en Kamer weten (en dat zal ongetwijfeld een leerproces zijn) dat de kiezer ergens onderwegeen actieve rol kan gaan spelen. Bij elke wet of voorstel bestaat de kans dat meer dan de helft van de kiezers het uiteindelijk afwijst. Dit kan inhouden dat het voorstel al anders is dan als het zou gaan zoals het nu het geval is. Als de Regering in de huidige situatie gedeald heeft met de politieke partijen die de Regering vormen dan weet men dat de weg vrij is naar een goedkeuring door het parlement (maar dan duurt het vaak nog heel lang, doordat na de Tweede Kamer de Eerste Kamer ook nog in actie moet komen, waardoor alles min of meer dubbel gebeurt, terwijl het vrijwel nooit tot een fundamentele wijziging leidt). De nieuwe aanpak zal betekenen dat de Regering zich meer richt op het overtuigen van de bevolking (en niet alleen de Kamer) van de juistheid van de wet of het voorstel. De dynamiek van het politieke proces zal duidelijk anders gaan lopen, waarbij de kiezer een veel centralere plaats krijgt, zonder dat dit de slagvaardigheid ernstig zal aantasten. Want de kiezer grijpt dus alleen maar in het parlementaire proces in als er sprake is van een evidente meerderheid onder de kiezers. Als het onderwerp niet echt speelt en er sprake is van een "lage opkomst" dan kan dit per definitie niet leiden tot een verandering van de besluiten van de Regering en Kamer. Per saldo zal dit nieuwe systeem betekenen dat zowel de Regering als de Kamer zowel in hun beleidsvoornemens als in de communicatie meer rekening zal houden met wat er onder de kiezers leeft en dat ook zondig zal proberen te bespelen, c.q. te benutten. Het gevolg daarvan zal zijn dat de kiezer zich meer betrokken zal voelen bij de besluitvorming van het landsbestuur en genomen besluiten meer zal accepteren, ook als hij of zij zelf een andere mening is toegedaan. Tevens zal men actiever aan het proces meedoen omdat de vragen die de kiezer gesteld krijgt eenduidiger zijn en het effect van het meedoen ook direct herkenbaar is in beleid. Het is een systeem dat de kiezer derhalve veel serieuzer neemt dan het huidige systeem.

Ten slotte nog een aantal opmerkingen over een aantal andere punten die relevant kunnen zijn voor de effectiviteit van het landsbestuur:

- Bij het aantreden van nieuwe ministers moet het mogelijk zijn dat zij hun eigen topambtenaren kunnen benoemen. In de VS is het mogelijk dat eens in de vier jaar vrijwel alle belangrijke ambtenaren worden gewisseld. Dat geschiedt vanuit de filosofie dat op deze manier de nieuwe regering het slagvaardigst kan opereren. Het zou voor de Nederlandse bestuurskracht goed zijn als het als normaal wordt ervaren dat een nieuwe minister de mogelijkheid heeft bestaande topambtenaren te vervangen door mensen van zijn eigen voorkeur. Door de vervangen topambtenaren andere posities te geven of wachtgeld kan persoonlijke schade worden vermeden (dat doen we tegenwoordig namelijk ook met leden van de regering die niet verder kunnen/mogen en leden van de Kamer!).

- In dit voorstel worden geen expliciete uitspraken gedaan over de positie van de koning of de monarchie. Het systeem kan zowel functioneren met een Koning als met een gekozen President. In beide gevallen is er namelijk sprake van een ceremoniële positie. (Het nieuwe systeem zorgt er impliciet voor dat de Koning geen rol meer speelt bij de formatie. Er zijn namelijk geen informateurs of formateurs meer).
- Naast de Parlementaire Enquête, die een krachtig wapen lijkt te zijn in het blootleggen van ongewenste ontwikkelingen, zal er ook dienen te komen een Burger Enquête. Dit is een variant op de Parlementaire Enquête. Het probleem met de huidige Parlementaire Enquête is dat het alleen gehouden wordt als de meerderheid van de Kamer dat wenst. En er zijn voorbeelden dat deze Enquête niet is uitgevoerd, omdat de meerderheid van de partijen eigen ministers wilde beschermen. En dat het uitgevoerd wordt door parlementariërs zelf. Diverse keren is er aan het eind onenigheid ontstaan omdat bepaalde leden van de commissie bepaalde negatieve uitspraken over partijgenoten niet wilden doen. Een Burger Enquête wordt gehouden als een derde deel van de kiezers dat wil. 10% van de kiezers moet de Nieuwe Nationale Kiesraad te kennen geven dat ze willen laten vaststellen of meer dan een derde deel van de kiezers de Burger Enquête wil. Als binnen 2 maanden een derde van de kiezers dit heeft aangegeven dan wordt door de Nationale Kiesraad een voorstel gedaan van 15 onafhankelijke deskundigen, waaruit 5 mensen door de kiezers worden gekozen die de Burger Enquête gaan uitvoeren. Vervolgens vindt deze Enquête plaats op dezelfde wijze als dat nu gebeurt (iedereen dient mee te werken en moet dat onder ede doen).
- Het is opmerkelijk dat in Nederland op een normale werkdag wordt gestemd. In vele landen is dat of op een zondag of op een vrije dag (de verkiezingsdag is dan de “dag van de democratie”). In die andere landen zijn er blijkbaar geen religieuze bezwaren om op zondag te stemmen. Gezien het nieuwe systeem maakt het niet meer zo uit op welke dag de verkiezing plaats vindt. Technisch gezien kan de verkiezingsdag ook langer duren dan een dag. Voorgesteld wordt om toch een dag als de verkiezingsdag te definiëren, maar mensen wel de gelegenheid te geven om al enkele dagen van te voren te stemmen (zoals nu ook met briefstemmers uit het buitenland gebeurt).

7. Regio's en gemeenten

Zowel de infrastructuur als het model voor het landsbestuur kan ook bij andere bestuurslagen worden toegepast. Ook dat dient te geschieden vanuit het principe van de slagvaardige democratie.

Om de slagvaardigheid van het bestuur te vergroten worden de provinciale besturen opgeheven. Een deel van de taken komt terecht bij het landsbestuur en een deel van de taken bij de gemeenten zelf.

Mochten er toch redenen zijn om een tussenlaag te laten bestaan tussen het landsbestuur en de gemeenten dan komt er een nieuwe verdeling, die gericht is op de verdeling van het land in logischer functionele eenheden. (Op dit moment zijn er provincies met bijna 10 keer zoveel inwoners dan in andere provincies). Als die tussenlaag er zou komen dan lijkt het beter de politici die daar opereren te laten aanwijzen door de gemeenten die deel uit maken van die regionale eenheid. Dat geldt zowel voor het bestuur als het controlerend lichaam.

Het bestuursstelsel in de gemeenten worden een getrouwe afspiegeling van het landelijk systeem. De burgemeester wordt door de kiezers gekozen op dezelfde wijze als de minister-president. En de gemeenteraad op dezelfde wijze als Kamer.

Het enige verschil ten opzichte van het landelijke systeem is dat in ieder geval eens in de vier jaar tegelijkertijd in alle gemeenten verkiezingen dienen gehouden te worden voor een burgemeester en gemeenteraad. Dus als er tussentijds verkiezingen dienen gehouden te worden voor de burgemeester en gemeenteraad (omdat de burgemeester dat wil, de gemeenteraad of de kiezers) dan is de zittingstijd van de nieuw gekozenen slechts tot de verkiezingsdatum van de gemeentelijke verkiezingen die landelijk eens in de vier jaar op een vaste datum worden gehouden.

Bindende referenda zijn natuurlijk ook in de gemeenten mogelijk en ook het systeem van het wegstemmen van besluiten door de kiezers wordt voor gemeenten geactiveerd.

8. Partijvorming en -democratie

Bekijken we de ontwikkelingen van de partijen in de afgelopen 150 jaar dan kunnen we vaststellen dat zij als het ware organisch gevormd zijn door ons systeem van parlementaire democratie en de veranderingen erin (overgang van het beperkte censuskiesrecht naar algemeen kiesrecht) en bepaalde maatschappelijke veranderingen, waardoor nieuwe partijen ontstonden en de interne partijdemocratie veranderde (zo heeft de PvdA in 2002 voor het eerst! haar politiek leider rechtstreeks door haar leden laten kiezen). Bij het functioneren van de partijdemocratie in Nederland is het opvallend hoe weinig kiezers nog lid zijn van een politieke partij (3%). Het nieuwe systeem biedt de mogelijkheid een grotere band tot stand te brengen tussen de kiezers en de partijen.

Bij de verkiezingen voor de Kamer dient de kiezer namelijk aan te geven of hij binnen het centrale systeem bij de Nieuwe Nederlandse Kiesraad geregistreerd wil blijven staan als kiezer voor de partij waar hij een stem voor heeft uitgebracht. Deze registratie is verder voor niemand toegankelijk of zichtbaar.

Maar het is wel mogelijk voor de verschillende politieke partijen deze registratie te benutten door bij haar interne partijdemocratie deze kiezers te betrekken. Zo kunnen interne verkiezingen gehouden worden, waarbij niet alleen de leden, maar ook de geregistreerde kiezers mee kunnen stemmen. En de partij kan bij verschillende relevante keuzemomenten het oordeel van die kiezers meenemen. Hierbij kan gedacht worden aan een beginselprogramma, kandidaatstellingen, voorbereiden van stemkeuzes. In dit systeem worden op dit vlak geen verplichtingen gedefinieerd. Het staat de partijen vrij om haar interne democratie te organiseren hoe zij willen. Het is aan de kiezer om daar via verkiezingen haar oordeel over te geven. Wel is het belangrijk om te weten dat het nieuwe systeem wel eenvoudige en goedkope mogelijkheden biedt de eigen kiezers bij de dagelijkse gang van zaken te betrekken.

9. Naar een nieuw systeem voor de democratie in de 21^e eeuw

Via discussies op internet (en hopelijk ook op andere plekken) wordt geprobeerd dit voorstel te verbeteren en aan te scherpen. Het dient uit te monden in een compleet en integraal voorstel voor een nieuw democratisch systeem van de 21^e eeuw. Een systeem dat beter dan het huidige, uit 1848 stammende systeem, leidt tot slagvaardig bestuur dat op een moderne wijze de kiezer erbij betreft.

Tot nu toe is er vanuit de politiek veel lippen dienst bewezen aan veranderingen of vernieuwingen (doorgaans slechts op bepaalde afzonderlijke punten), maar er is in de afgelopen 80 jaar feitelijk weinig gebeurd.

De aard van de voorgestelde veranderingen betekenen dat de Grondwet veranderd zal moeten worden en dat vraagt weer twee keer (met een verkiezing ertussen) een tweederde meerderheid in beide Kamers.

De geschiedenis heeft geleerd dat zoiets alleen gebeurt als er revolutie dreigt. Het “vrijwillig” opgeven van machtsposities kent geen traditie.

Hopelijk kan door de discussies rondom het nieuwe systeem, die tot een optimaal plan kan leiden, en de vaststelling van de toenemende instabiliteit en ineffectiviteit van het bestaande systeem, er een brede overtuiging komen, ook bij de machthebbers zelf, dat we dit keer dan maar zonder een dreigende revolutie tot de noodzakelijke veranderingen moeten overgaan.

Ik nodig u uit uw mening kenbaar te maken via het forum op www.mauricedehond.nl, zodat het systeem enerzijds geperfectioneerd kan worden en anderzijds een breed draagvlak kan krijgen.